

VOĐENO ČITANJE I ČITANJE S PREDVIĐANJEM U PRAKTIČNOJ PRIMJENI

Dijana Dvornik

OŠ Spinut

Split

Sažetak: Vođeno čitanje i čitanje s predviđanjem metodički su postupci predstavljeni u *trodijelnome sustavu poticanja kritičkog mišljenja*. U ovome se radu predstavlja mogućnost primjene tih postupaka iskušana na dvama književnim tekstovima u nastavi književnosti s učenicima drugoga i četvrtoga razreda osnovne škole. Trodijelni sustav poticanja kritičkoga mišljenja jedan je od metodičkih sustava koji napušta tradicionalne oblike poučavanja i potiče kritičko mišljenje učenika. Naziv trodijelni sustav upućuje na tri faze stjecanja znanja: prva je faza evokacija, druga razumijevanje značenja, a treća refleksija.

Ključne riječi: vođeno čitanje, čitanje s predviđanjem, trodijelni sustav poticanja kritičkog mišljenja.

UVOD

Težnja za osuvremenjivanjem odgojno-obrazovnog procesa usmjerava nas na humanistički pristup poučavanja orijentiran na učenika i otvorenu nastavu s kreativnim pristupima učenju. Za razliku od tradicionalne nastave, ovako organiziran nastavni proces aktivnog i partnerskog stjecanja kompetencija otvara mogućnosti poučavanja raznolikim metodama rada. Jedan od metodičkih sustava koji napušta tradicionalne organizacijske oblike rada u nastavi i potiče „kritičko mišljenje kao najvažnije umijeće u otvorenom i demokratskom društvu“¹ *trodijelni je sustav poticanja kritičkoga mišljenja*² (ERR sustav).

¹ Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple i Scott Walter: Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Okvirni sustav kritičkog mišljenja u cjelini nastavnog programa. Vodič kroz projekt I. Forum za slobodu odgoja. Zagreb. 2001. str. 1.

² Jadranka Nemeth-Jajić predlaže hrvatski naziv trodijelni sustav poticanja kritičkoga mišljenja za sustav koji je izrastao iz projekta Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje (Reading and Writing for Critical Thinking Project).

Kritičko mišljenje sastavni je dio objedinjenoga nastavnog programa u kojem su učenici aktivni sudionici u procesu učenja. Najvažnija je postavka ovoga sustava ponuditi učenicima zanimljive aktivnosti i stvoriti ozračje za učenje potrebno za kritičko mišljenje kojim učenici oblikuju originalna mišljenja, racionalno biraju konkurentne ideje, rješavaju probleme te o njima odgovorno raspravljaju.³ Sam naziv upućuje na tri faze stjecanja znanja: evokaciju (E), razumijevanje značenja (R) i refleksiju (R). U prvoj fazi poučavanja učenici preispituju vlastito znanje, počinju razmišljati o temi i povezuju novo s poznatim. Cilj je evokacije aktivirati učenike kako bi došli do trajnoga i kritičkoga razumijevanja novih sadržaja te utvrditi zanimanje i svrhovitost istraživanja same teme. U fazi razumijevanja značenja učenik dolazi u kontakt s novim informacijama ili idejama pa je najvažnija zadaća ove faze održavanje aktivnosti, zanimanja i zamaha postignutih u fazi evokacije. Refleksija je treća faza stjecanja znanja u kojoj učenici utvrđuju novo znanje te vlastitim riječima izražavaju nove postavke i informacije koje se tako prerađene najbolje pamte. Razumijevanje je trajno kad se informacije smjeste u smisleni okvir. Tijekom faze refleksije učenici razmjenjuju različite ideje, o njima raspravljaju i stvaraju preduvjete za praktičnu i svrsishodnu primjenu znanja na nova područja aktivnosti.⁴

VOĐENO ČITANJE I ČITANJE S PREDVIĐANJEM

Trodijelni sustav poticanja kritičkoga mišljenja omogućuje primjenu didaktičkih strategija poučavanja na različitim razinama koje udovoljavaju zahtjevima određenog sadržaja. Kada je riječ o nastavi književnosti, taj je sadržaj književnoumjetnički tekst sa svim svojim specifičnostima. Da bi se učenikova pozornost u potpunosti usmjerila na doživljaj teksta, razumijevanje sadržaja i zamišljanje pročitanooga, a pritom učenike poticalo na kritičko i stvaralačko mišljenje, koriste se metodički postupci trodijelnoga sustava poticanja kritičkog mišljenja: vođeno čitanje i čitanje s predviđanjem.⁵

³ Usp. Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple: Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Nove strategije za promicanje kritičkog mišljenja. Vodič kroz projekt IV. Forum za slobodu odgoja. Zagreb, 2001. Str. 1.

⁴ Usp. Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple i Scott Walter: Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Okvirni sustav kritičkog mišljenja u cjelini nastavnog programa. Vodič kroz projekt I. Forum za slobodu odgoja. Zagreb, 2001., str. 16-21.

⁵ O nastavnim metodama i strategijama vidjeti u Pintarić, A.; Peko, A.: Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek, 1999., str. 53-64.

Vođeno čitanje je metodički postupak u kojem učitelj vodi učenike postavljanjem pitanja, a učenici aktivno sudjeluju u procesu čitanja, kritičkoj analizi i kritičkoj refleksiji. Književnoumjetnički tekst podijeljen je na nekoliko dijelova. Učenici samostalno čitaju dio po dio, a učitelj nakon svakoga dijela postavlja pitanja koja su sredstvo za poticanje različitih vrsta mišljenja na različitim razinama složenosti. Cilj poučavanja je pomaknuti učenike od mišljenja nižega reda (doslovna, memorijska pitanja) do mišljenja višega reda. Različiti tipovi pitanja, prema Sandersu, tvore piramidu na čijem se dnu nalaze doslovna ili memorijska pitanja. Slijede translacijska pitanja, interpretacijska, aplikacijska, analitička, sintetička i na vrhu piramide evaluacijska pitanja. Postavljanjem pitanja višega reda učitelj proširuje učenički rječnik i učeničke mogućnosti artikulacije novih i kreativnih ideja. Učenici stvaraju nova znanja integracijom novih postava i koncepcija u već postojeće znanje.⁶

Čitanje s predviđanjem metodička je strategija kojim se budi znatiželja i potiče aktivno čitanje za bolje razumijevanje. U fazi evokacije provodi se postupak predviđanja na temelju pojmova. Učenicima se ponudi nekoliko pojmova ključnih za tekst koji će čitati. Na temelju pojmova (koji se mogu i nacrtati) učenici smišljaju priču, svoje ideje razmjenjuju s parom u klupi, a potom pričaju svoje priče. U fazi razumijevanja značenja slijedi čitanje teksta sa stankama na određenim mjestima kako bi učenici predvidjeli radnju i potvrdili svoja predviđanja. U radu se koristi tablica predviđanja (tablica aktivnosti usmjerenog čitanja - mišljenja) u koju učenici zapisuju svoja predviđanja, dokaze kojima za to raspolažu i provjeravaju predviđanja. Ciklus se ponavlja tri-četiri puta sve do završetka čitanja teksta. Nakon čitanja učenici osvješćuju vlastite osjećaje i slijedi suradnička rasprava⁷ koja od učenika traži da o problemima iz teksta razmišljaju dubinski. Učitelj unaprijed pripremi nekoliko interpretativnih pitanja na koja učenici pismeno odgovaraju i koja će poslužiti u raspravi.

Slijede dva primjera u kojima se književnoumjetnički tekstovi obrađuju strategijama trodijelnoga sustava za poticanje kritičkoga mišljenja.

---

⁶ Usp. Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple: Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Nove strategije za promicanje kritičkog mišljenja. Vodič kroz projekt IV. Forum za slobodu odgoja. Zagreb. 2001. Str. 18-32.

⁷ Tehnika koju su osmislili voditelji fundacije Great Books Foundation, a kojom učitelj postavlja odabrana interpretativna pitanja ili pitanja otvorenoga tipa, a skupine učenika surađuju u dubinskoj raspravi o svakom novom pitanju.

PRIMJER 1.: VOĐENO ČITANJE

Postupak vođenog čitanja proveden je u drugom razredu osnovne škole tijekom dvaju školskih sati na tekstu Vjekoslave Huljić *Sretni šešir*.

Evokacija

U fazi evokacije postavljam učenicima pitanje: *Što mislite, što će se dogoditi u priči s naslovom `Sretni šešir`?* Učenici zapisuju svoje ideje, a potom ih razmjenjuju razgovorom u skupini. Nakon evokacije učenicima najavljujem čitanje teksta Vjekoslave Huljić *Sretni šešir* i objašnjavam postupak: *Priča je podijeljena na četiri dijela. Čitat ćete dio po dio, a nakon svakoga pročitano dijela, kroz razgovor ćete odgovarati na pitanja.*

Razumijevanje značenja

RAZUMIJEVANJE ZNAČENJA 1

ČITANJE 1. DIJELA

Sjedio šešir na glavi mudraca.

O, kako sam pametan! Sve me svrbi od pameti... – vrpeljio se.

Moram nekako potrošiti ovu pamet!

Pa sleti na glavu umišljenom.

Brrr... kako hladna glava! Malo ću je ugrijati... Hej... zebem... Sav sam se ukočio...

moram se ugrijati!

Pa skoči na glavu bogatašu.

Prva stanka

REFLEKSIJA 1

Tko je mudrac? Kako se šešir osjećao na mudračevoj glavi? Što znači biti umišljen? Zašto je šeširu bilo hladno na glavi umišljenoga? Kod koga se htio ugrijati?

EVOKACIJA 2

Što mislite, hoće li se tamo ugrijati? Što će se dogoditi? Zašto tako mislite?⁸

---

⁸ „Razumijevanje je proces posredovanja između značenja, onih koja je autor možda želio izraziti i onih koje učenici počinju konstruirati. Što su konstruirana značenja raznovrsnija, neograničenija i kritički promišljenija, to su konstrukti čvršći, složeniji i elokventniji“ (nav. dj. str. 27).

RAZUMIJEVANJE ZNAČENJA 2

ČITANJE 2. DIJELA

- *E, stvarno je toplo...*

Godilo mu je, ali kratko. Uspavao se i omlitavio. Od dosade je skoro zaboravio da je živ!

Zaželio se pustolovina.

Pa sleti na glavu putniku.

Druga stanka

REFLEKSIJA 2

Je li se dogodilo onako kako ste mislili? Zapišite. Kako se šešir osjećao na bogataševoj glavi? Što znači kad je netko mlitav? Komu je potom šešir sletio na glavu?

EVOKACIJA 3

Što će mu se tamo dogoditi? Zašto tako mislite? Pročitajte jeste li bili u pravu.

RAZUMIJEVANJE ZNAČENJA 3

ČITANJE 3. DIJELA

Letio je... skoro je odletio! Plivao je... skoro ga voda odnijela! Kisnuo je... skoro ga pljusak uništio! Bilo mu je dosta puteva i putovanja!

Pa sleti na glavu dječaku nemirne kose.

Treća stanka

REFLEKSIJA 3

Što se dogodilo šeširu? Zašto mu je bilo dosta putovanja? Kako bi se ti osjećala/osjećao da si pokisli šešir? U čemu je bio njegov problem?

EVOKACIJA 4

Što mislite, kako je bilo šeširu na dječakovoj glavi? Pročitajte što se dalje dogodilo.

RAZUMIJEVANJE ZNAČENJA 4

ČITANJE 4. DIJELA

Bio mu je prevelik. No, dječak je imao toliko mašte da je mogla fino popuniti cijeli šešir. Šešir je uživao. Golicala ga dječakova mašta. Zibala mu klobuk. Razveseljavala ga. Šalili se. Razgazila mu rub. Vrtjela ga. Okretala. Prevrtala. Šešir se sasvim ušeširio na dječakovoj glavi. A i dječak ga nije skidao, što znači da mu je bio drag. Bio je to sretan šešir. Kad te sretni šešir pronađe, nipošto ga nemoj skidati.

REFLEKSIJA 4

Je li šešir završio tamo gdje ste mislili da će završiti? Što se dogodilo? Jeste li očekivali ovakav završetak? Što je zajedničko priči i idejama koje ste iznosili prije čitanja? Kako se osjećao šešir? Zašto? Što znači da je šešir golicala dječakova mašta? Pokušaj objasniti značenje riječi `ušeširiti`. Što misliš, zašto dječak nije skidao šešir s glave? Bi li željela/želio imati ovakav šešir? Zašto? Može li ti sreću donijeti i neki drugi predmet?

Učenici, potaknuti raznovrsnim pitanjima višega reda, aktivno se uključuju u razgovor u kojem slobodno izražavaju svoja mišljenja, stvaraju nove i kreativne ideje, obogaćuju rječnik. Pitanja otvorenoga tipa ne ometaju učenikovu kritičku analizu jer na njih ne postoji samo jedan odgovor. Njima se od učenika traži slobodno teoretiziranje i predviđanje događaja tijekom čitanja što potiče kritičko mišljenje i omogućuje lakše razumijevanje sadržaja.

Refleksija

Književnoumjetnički tekst obrađen tehnikom vođenog čitanja potiče učenike na refleksivnu aktivnost stvaralačkog pisanja. Učenici su podijeljeni u četiri skupine, a svaka skupina ima različit zadatak.

Zadatak za 1. skupinu

Zamisli da je vjetar do tebe dopuhao sretni šešir. Šešir ti je dao čudesnu moć. Možeš činiti dobre i lijepe stvari. Pričaj i zapiši što radiš, komu pomažeš, kako se osjećaš... Pazi kako ćeš nasloviti svoju priču!

Avantura u svemir

Jednoga dana na moju glavu sletio je čarobni šešir. Dao mi je čudesnu moć letenja. Poletio sam u nebo. Tamo sam vidio puno ptica. Zatim sam odletio u svemir i naletio na Veneru, Pluton, Merkur i Mars. Iz daljine sam vidio Sunce. Saznao sam da je ono velika užarena kugla. Zastao sam i popio čaj s izvanzemalcima. Tako je završila moja avantura u svemiru. Spuštam se na Zemlju. Ovdje je najljepše! (Gea, Mate, Petar, Lea, Lovre, Lucia)

Zadatak za 2. skupinu

Ispričaj priču kao da si ti sretni šešir iz priče. Sjela/sjeo si na glavu mudraca pa na glavu umišljenoga i tako redom. Na kraju si susrela/susreo dječaka. Što mu želiš poručiti?

Sretni šešir

Sjedio sam jednom na glavi mudraca. Na toj glavi mi je bilo dosadno i odlučio sam otići. Odletio sam na glavu umišljenoga. Tamo mi je bilo hladno. Odletio sam na glavu bogataša. Tamo mi je bilo toplo, ali na kratko. Zaspao sam. Kada sam se probudio, zaželio sam se pustolovine i odletio do putnika. Letio sam, plivao, pokisnuo i onda mi je već bilo dosta. Odletio sam do dječaka nemirne kose. Tamo mi je bilo zaista lijepo. „Molim te, dječčače, nemoj me skidati! Čini mi se da je tvoja glava ipak najpametnija!“ (Marin, Lucia, Karla, Gabrijela, Andrej, Lovre)

Zadatak za 3. skupinu

Šešir je poletio i redom sletio na glavu liječnika, trgovca i arhitekta. Ispričaj o tome priču. Što je šešir radio? Je li mu bilo dosadno? Kako se osjećao? Ne zaboravi da priča mora imati naslov.

Avanture nestašnog šešira

Bio jedan dječak koji se zvao Aleks. Bio je trgovac, tata mu je bio liječnik, a mama arhitektica. Jednoga dana Aleks je otišao kupiti šešir. Izabrao je lijepi šešir tamnoplave boje. Šeširu s Aleksom nikad nije bilo dosadno. Od velikoga posla ponekad je bio umoran, ali uvijek veseo i razigran. Pomaćao je Aleksu crtati lijepo crteže, liječiti bolesne i prodavati ribu. Živio je sretno i veselo s dječakom Aleksom. (Antonio, Duje, Ivan, Ana, Ira, Josipa)

Zadatak za 4. skupinu

Zamislite da čarobni šešir ispunjava vaše razredne želje. Razgovarajte o njima. Zapišite ih na šešire, izrežite i pustite da slete u veliki šešir nacrtnan na ploči. Najvažniju razrednu želju istaknite velikim slovima.

U fazi refleksije učenici vlastitim jezičnim izrazom kroz slobodno pisanje oblikuju stavove o zadanoj temi. Aktivnom razmjenom ideja u skupini kritički razmišljaju o poruci priče koju su čitali, a svoje ideje prikazali su kratkim sastavcima i porukama.

PRIMJER 2.: ČITANJE S PREDVIĐANJEM

Postupak čitanja s predviđanjem proveden je u četvrtom razredu osnovne škole tijekom dvaju školskih sati na tekstu Hiawyna Orama O dječaku koji je želio dinosaura.

Evokacija

U fazi evokacije provodi se postupak predviđanja na temelju pojmova. Učenicima su ponuđene riječi: DJEČAK, KUĆNI LJUBIMAC, DINOSAUR, PROBLEM i MOČVARA. Zadatak je u nekoliko minuta smisliti vlastitu priču na temelju zadanih pojmova. Svi učenici aktivno su uključeni u proces nastajanja priče i iznošenja vlastitih ideja.

Primjeri učeničkih radova:

Dječak je dobio kućnog ljubimca. Kućni ljubimac je bio dinosaur. S dinosaurom je imao puno problema pa je tako jednom s dinosaurom upao u močvaru.

Dječak je dobio kućnog ljubimca. Kada se s njim išao šetati, došli su do močvare. Dinosaur, onako velik i nespretan, zakorači divovskom nogom u močvaru. Na sreću, zato što zna plivati, doplivao je do obale. Dječak je upao u probleme jer nije jako pazio na njega.

Učenicima najavljujem čitanje priče i objašnjavam postupak čitanja s predviđanjem.

Razumijevanje značenja

Slijedi čitanje priče u paru. Tekst je podijeljen na šest dijelova, a učenici se u radu koriste tablicom predviđanja.

Što misliš da će se zaista dogoditi?	Kakvim dokazima raspolažeš?	Što se zaista dogodilo?
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

Nakon svakog pročitanooga dijela učenici u tablicu upisuju svoja predviđanja, dokaze kojima za to raspolažu i provjeravaju svoja predviđanja. Ciklus se ponavlja do završetka čitanja teksta.

ČITANJE 1. DIJELA

Mislav je imao mačku.

Mira je imala tri puža.

Zdenko je imao kunića.

A Ivor je želio dinosaura.

Nakon čitanja prvoga dijela slijedi kratka interpretacija. *Koje su kućne ljubimce imali Mislav, Mira i Zdenko? Što je želio Ivor? Što misliš, je li mu se želja ostvarila? Zašto?*

Prije čitanja drugoga dijela učenici odgovaraju na prva dva pitanja iz tablice.

Što misliš da će se zaista dogoditi?	Zašto tako misliš?	Što se zaista dogodilo?
<i>Ivor će početi tražiti dinosaura. Potražiti će u močvari.</i>	<i>Tako mislim jer bi priča bila napeta.</i>	<i>Djed i Ivor su otišli u Dino-dućan i kupili dinosaura.</i>

ČITANJE 2. DIJELA

– Ništa ne želim tako kao jednog dinosaura – govorio je. – Život mi je beskrajno tužan jer nemam dinosaura – cvilio je i pritom bi ispustio suzu veliku kao dinosaurovo oko.

Njegov ga je djed slušao i slušao. Onda jednog dana reče:

– Kad jedan dječak toliko želi dinosaura, onda ga treba i dobiti.

Odjene kaput, stavi šešir, te odvede Ivora u „dinodućan“. Dino-dućan je bio jako velik i sav u staklu. Zauzimao je veći dio najveće ulice u gradu. U prizemlju su bili odrasli dinosauri, na prvom katu smjestili su se mladunci dinosaura, a na drugom su se katu šepurili pterodaktili i svi koji imaju krila. U potkrovlju ste mogli pronaći hranu i sve što je potrebno za održavanje jednoga dinosaura. Ivor je bio presretan. Najprije je poželio triceratopsa. Potom je zamalo odabrao diplodoka. A onda je vidio masospondila, i masospondil je vidio njega. Prevrnuo se na leđa, prijateljski zakolutao očima i priljubio ruku uz Ivorov dlan.

– Zvat ću ga Fred – reče Ivor.

– To nije on, nego ona – obavijesti ga djed. – I svejedica je. Hrani se i mesom i biljem.

– Dobro. Onda ću je zvati Ona Koja Jede Sve, ali skraćeno Fred.

Kad su došli kući, Ivor je jedva čekao da vidi kako Fred jede... dva pakiranja fosila namočenih u sve mlijeko iz hladnjaka, bačvu suhe crvotočine drveta, tri vreće borovih iglica, oprano rublje, kosti iz najbližega dvorišta i za desert jedan griz susjedove mačke.

Dok je djed stavljao povoj mački na nogu, dojurila je mama.

Učenici odgovaraju na pitanja: *Je li se Ivoru ispunila želja? Tko mu je u tome pomogao?* Nakon toga odgovaraju na treće pitanje u prvom dijelu tablice te predviđaju događaje u trećem dijelu priče.

Što misliš da će se zaista dogoditi?	Zašto tako misliš?	Što se zaista dogodilo?
Mama će se zaprepastiti kad vidi dinosaura. No, ipak će ga zadržati i upasti u probleme.	Tako mislim jer je neobično imati kućnog ljubimca - dinosaura.	Mama se zaprepastila. Ivor je u kadi napravio močvaru za Freda.

ČITANJE 3. DIJELA

– *Ivore, ovo je zbilja previše!!*

– *Ne za dinosauricu – Ivor će. – Za dinosauricu je to tek mala zakuska. I on odjuri u kuću, pusti vruću vodu u kadu, baci u nju brzorastući močvarni prah i stavi Fred*

na jedno dugačko, temeljito namakanje. Onoliko koliko je potrebno da močvarne biljke narastu.

– *Ivore – poviče tata kad se vratio s posla – močvara u kući dosta je nezdrava stvar!*

– *Za dinosauricu nije – suprotstavi se Ivor. – Za dinosauricu je to posve prirodno...*

Odveo ju je u svoju sobu. Djed i Ivor tamo su zajedno muzicirali. Djed je svirao saksofon, a Ivor

glasovir, sve dok Fred nije zaspala. Ivor nije zamijetio da se nije mogla udobno smjestiti, pa je rušila i žvakala sve do čega je došla kako bi si ležaj učinila udobnijim. Kad je Ivorova mama ujutro došla u sobu, pokrila je rukama lice, sjela na nogu slomljenog kreveta i zaplakala.

– *Kakva strahota – uzdisala je. – Monstruozna i prapovijesna!*

– *Za dinosauricu nije – pokušao je Ivor objasniti s najvećim mogućim strpljenjem. – Dinosaurica se ovako osjeća kao kod svoje kuće...*

Potom se odjene, stavi dinosaurici ogrlicu i povodac te se otputi u školu.

Učenici odgovaraju na pitanja: *Što se dogodilo u kući? Kako je reagirala mama?* Zapisuju odgovor na pitanje što se zaista dogodilo u trećem dijelu te predviđene događaje zapisuju u tablicu.

Što misliš da će se zaista dogoditi?	Zašto tako misliš?	Što se zaista dogodilo?
<i>Ivorovi školski prijatelji zaprepastili su se kad su vidjeli Freda. Ipak će se maziti.</i>	<i>Tako mislim jer djeca uvijek vole maziti sve životinje.</i>	<i>Dinosaurica je ušla u razred i učenici su bili uzbuđeni. Ali učiteljica nije. Dinosaurica je počela teško disati.</i>

ČITANJE 4. DIJELA

Čim su skrenuli iza ugla, Fred se ispriječi pred kamionom cisternom i podigne njegov prednji

dio u zrak, zajedno s vozačem. On se jako naljutio:

– Što vam pada na pamet! Ovo je najbolji kamion mog poduzeća!

– Za moju dinosauricu nije – poviče Ivor, gubeći strpljenje – za nju je to vjerojatno

Tiranosaurus rex!

Zatim odvuče Fred i uđe s njom u školu. Ivorovi su prijatelji bili vrlo uzbuđeni što se

dinosaurica nalazi u kutku učionice namijenjenom za kućne ljubimce. Jedino se gospođa učiteljica nije baš veselila.

– Učionica je mjesto za mirno sjedenje, slušanje i učenje, bez ikakvih smetnji – rekla je.

– Ne za moju dinosauricu – reče Ivor. – Nju ova učionica čini jako, jako bolesnom.

Ivor je vidio da je dinosaurici loše. Zatvorila je oči i teško disala.

Pitanja: Što se dogodilo na ulici? Što se dogodilo u školi? Učenici zapisuju odgovor u treći stupac tablice i predviđaju događaje koji slijede.

Što misliš da će se zaista dogoditi?	Zašto tako misliš?	Što se zaista dogodilo?
<i>Dinosaurica će umrijeti, a Ivoru će biti jako žao što ju je mučio.</i>	<i>Tako mislim jer dinosauri ne mogu živjeti u kući.</i>	<i>Ivor i djed su odveli dinosauricu veterinaru. Veterinar je preporučio da ide u šetnju. Pronašli su močvaru, a Fred je potrčala prema njoj.</i>

ČITANJE 5. DIJELA

Pozvao je djeda. Odmah su otišli s njom veterinaru. Veterinar joj je poslušao srce, zagledao joj se u grlo i posvijetlio joj u oči. Raspitivao

se o borbi s kamionom i pregledao uz pomoć rendgena ima li kakvu slomljenu kost.

– Onda? – Ivor je bio zaplašen. – Što se dogodilo? Što je s njom?

– Ništa što ne bi mogla izliječiti lijepa, dugačka šetnja u prirodi – odgovori veterinar.

Otišli su s dinosauricom preko polja prepunih ovaca, uz staje i seoska imanja. Fred je jako živnula. Poskakivala je, klatila se, tutnjala putem, galopirala. Stala je tek kod jedne borove šumice. Trčeći za njom, Ivor je vidio i zašto. Svuda se oko njih prostirala velika močvara okružena crvotočinstim stablima. Fred se zajuri prema njoj.

– Stani, Fred! – poviče Ivor. – Sad je dosta!

– NE ZA DINOSAURICU! – poviče Ivorov djed, što je zvučalo kao vikanje pod vodom, uz zvuk vodenih mjehurića...

Pitanja: Kako se Fred izliječila? Što mislite, zašto je izliječena?

Što misliš da će se zaista dogoditi?	Zašto tako misliš?	Što se zaista dogodilo?
<i>Fred će ostati u močvari, a Ivor će biti tužan. No, ipak će svi živjeti sretno.</i>	<i>Tako mislim jer su obično sretni završetci ovakvih priča.</i>	<i>Ivor se probudio, a nije bilo dinosaurice. Djedu je obećao ako ikad kupe ljubimca, neće ga zvati Fred. Nisam očekivala ovakav završetak.</i>

ČITANJE 6. DIJELA

...I Ivor se probudi. Neko je vrijeme ležao u svom neprožvakanom krevetu, pod

neprožvakanom perinom, misleći o svom snu o dinosauru. Onda pozove djeda.

– Hej – reče djed.

– Kad zaželimo imati ljubimca, mislim da bi to trebao biti...

– Možda kunić? – upita djed.

– Upravo kunić – reče Ivor. A onda uzdahne: – Ali nikako je nećemo zvati Fred.

Nakon što su učenici odgovorili na posljednje pitanje iz tablice (*Što se zaista dogodilo?*), važno je osvijestiti njihove reakcije na pročitano priču: *Što vam se u ovom trenutku mota po glavi? Što osjećate? Zašto? Jeste li očekivali ovakav završetak?*

Refleksija

Slijedi postupak suradničke rasprave s ciljem dubinskog promišljanja o poruci priče. Poticaj za raspravu su pitanja: *Treba li dijete imati sve što poželi? Zašto tako misliš?* Učenici dvije minute zapisuju svoje odgovore, potom ih čitaju, a nakon toga sudjeluju u suradničkoj raspravi. Tijekom rasprave otvorila su se brojna pitanja o držanju kućnih ljubimaca u kući, o zaštiti životinja i odnosu s roditeljima.

Tijekom faze refleksije učenici su, potaknuti pitanjima, iznosili vlastite ideje i raspravljali o zanimljivim temama pa je njihovo aktivno sudjelovanje pokrenulo stvaralačku aktivnost jezičnoga izražavanja koja je uslijedila nakon rasprave. U prilogu su dva učenička pisana rada nastala u fazi refleksije.

Draga mama!

Danas smo u školi čitali priču o dječaku koji je htio dinosaura. Mislim da ne trebam uvijek dobiti sve što poželim. Stvarno želim psa. Kada odrastem, sigurno ću kupiti psa. Ako mi ga kupiš, bit ću presretna. Ali, ne želim uvijek imati sve!

Pozdrav, Franka

Draga mama, dragi tata!

Žao mi je što sam tražio psa iako sam znao da je pas „problem za stan“. Silno sam ga želio, no shvatio sam da sam pretjerivao. Kupit ću psa kad narastem.

Vaš Mislav

Postupak čitanja s predviđanjem modificiran je tijekom faze razumijevanja značenja i tijekom faze refleksije jer kreativan učitelj oblikuje nastavni proces prema interesima i potrebama svojih učenika. Oblici i metode rada prilagođeni su sadržajima koji se obrađuju. Čitanje i razumijevanje teksta o dinosauru produbljeno je dodatnim pitanjima nakon čitanja pojedinoga dijela teksta (glavna sastojnica vođenoga čitanja), što je dodatno potaknulo različite vrste mišljenja na različitim razinama

složenosti. Faza refleksije dopunjena je stvaralačkim pisanjem s ciljem usavršavanja tehnike pisanja pisma.⁹ Poticaj za pisanje bilo je pitanje postavljeno tijekom rasprave. Temu i naslov stvaralačkog sastavka koji su dobili za domaću zadaću, učenici su sami osmišljavali prema željama i interesima. U prilogu su dva primjera.

Pterodaktil Pter

„Tooooo! Hvala, mama, i tata, presladak je! Nazvat ću ga Pter, pterodaktil Pter!“

“Mislave“, zapita me mama, „jeste li gotovi s kupanjem?“ „Ha, pri kraju smo!“, odgovorim joj, no to i nije bilo tako. Pteru je sušilo za kosu upalo u kadu i zadalo mu mali elektrošok, zato on trenutno „skija po moru“, da se ohladi od opeklina. Kada sam ga napokon uspio vratiti u normalno stanje, spustili smo se na večeru. Ja sam večerao sendvič s povrćem i nekoliko tortelina, a pio sam svježi sok od naranče. Pter je navukao svoju zelenu pregaču s motivom dinosaura koji jede pahuljuce i započeo večeru. Na njegovom meniju bilo je svega; deset kilograma rotkvica, dva kilograma poriluka kao prilog, tri kilograma fosila, pet kilograma borovih iglica i, za kraj, pedeset litara dino-pitke nafte. Dok sam mu ja pomagao da pojede sva ta jela, mama je upalila televizor. Pter je istog trena prestao žvakati kako bi mogao pratiti dnevne vijesti. Tema dana je bila: Broj ljudi s karijesom i pokvarenim zubima radikalno raste! Higijenski osviješteni Pter odmah je podrignuo u znak zahvale te me podigao sa stolice i odnio u kupaonicu. Meni je u ruke stavio četkicu za zube, a sam je za sebe uzeo dino-grablje. Na moju je četkicu stavio Colgate pastu za zube, a na svoje dino gumene grablje u obliku patke stavio pastu s okusom močvare. Kada je bilo sedam i pol sati uvečer, još je bio dan, i malo prerano za ići spavati. Stoga mi je Pter rekao da ga zajašem. Ja sam ga zajahao, a on je istog trena poletio u zrak. Dok smo letjeli, Pter se ljutio na ne-ekološka vozila, na tekuće, odnosno kruto gorivo. Tako je volio i čuvao prirodu da je čak htio osnovati hrvatsku „Dino-Eko“ političku stranku. Kada smo se vratili kući, krenuli smo ravno „u krpe“.

Kada smo se udobno smjestili, Pter mi je izjavio da sam mu ja najbolji prijatelj. Ja sam njemu isto to rekao. Tako smo duго živjeli zajedno i sretno.

Mislav Šimunković

⁹ K. Visinko ističe kako u poučavanju pisanju trebaju biti uključeni svi tipovi tekstova. I psihologija obrazovanja podržava poučavanje učenika već u najranijim razdobljima školovanja različitim oblicima jezičnoga izražavanja (Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika. Pisanje. Školska knjiga, Zagreb, 2010., str.41).

Moj pterodaktil

Danas mi je rođendan! Od mame i tate dobila sam malog pterodaktila. Iako je mali, jako je velik. Ima malu glavu na kojoj se ističe dugi kljun. Ima veliko tijelo na kojem su velika krila. On je predak svih ptica. Ipak izgleda kao ptico-šišmiš. Nema perje, a krila su mu od kože. Svojim snažnim kljunom najviše voli jesti guštere i ribe. Mama i tata mi nisu dali da ga držim u kući, pa sam ga stavila u vrt.

Sutradan kad sam se probudila, kroz prozor sam vidjela kako moj ljubimac plače. Odmah sam shvatila da mu nedostaje ljubavi i pažnje, pa sam ga stavila da živi u mojoj sobi. Tamo mu je bilo dobro dok nije malo porastao. Svojom glavom je probio zidove, a pandžama izgrebao pod. Vratila sam ga u vrt. Najviše sam se voljela popeti na njegova leđa i ići s njim u ribolov. Letjeli bismo nisko iznad mora, a valovi su nam prskali noge. Ribe je bilo dovoljno za cijelu obitelj. Ali moj pterodaktil je rastao sve više i više. Pterodaktil je ogladnio pa je pobjegao iz vrta da si ulovi hrane. Nije se vratio kući. Bila sam tužna. Kasnije sam shvatila da je za njega bolje da je odletio u svoje prirodno okruženje, a meni je ionako bio prevelika briga.

Ako želiš kupiti dinosaura, kupi letećeg. Leteći su bolji jer se s njima možeš bolje zabaviti.

Dea Domljanović

ZAKLJUČAK

Čitanje s predviđanjem i vođeno čitanje dva su postupka koji upućuju na odmak od tradicionalnog pristupa obradi književnoumjetničkog teksta usmjerenoga na sadržaj. U središtu nastavnog procesa ovdje je učenik i njegova komunikacija s književnim tekstom, a učitelj je voditelj koji usmjerava učeničke interese i potrebe. Uvažavajući dob učenika (drugi i četvrti razred osnovne škole) i načelo primjerenosti, osmišljena pitanja i zadatci omogućuju svim učenicima aktivnu uključenost u čitanje književnoga djela. Čitanje sa zadatcima potiče učenike na kritičko promišljanje i izražavanje novih postavaka vlastitim riječima. Ovakav pristup omogućuje razumijevanje teksta na višoj razini. Otvara se mogućnost produbljivanja znanja i ugradnje poruka iz teksta u vlastiti kontekst, dubinski rad na tekstu usmjerava učenike na raznolike oblike jezičnoga izražavanja, a reproduktivno čitanje postaje produktivna aktivnost čemu i teži suvremena nastava.

LITERATURA

- Nemeth-Jajić, J. (2007.), *Udžbenici hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*, Redak, Split.
- Peko, A., Pintarić, A. (1999.), *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek.
- Steele, J. L., Meredith K. S., Temple C. i Walter S. (2004.), *Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Okvirni sustav kritičkog mišljenja u cjelini nastavnog programa. Vodič kroz projekt I*. Forum za slobodu odgoja. Zagreb.
- Steele, J. L., Meredith K. S., Temple C. i Walter S. (2004.), *Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Metode za promicanje kritičkog mišljenja. Vodič kroz projekt II*. Forum za slobodu odgoja. Zagreb.
- Steele, J. L., Meredith K. S. i Temple C. (2004.), *Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje. Nove strategije za promicanje kritičkog mišljenja. Vodič kroz projekt IV*. Forum za slobodu odgoja. Zagreb.
- Visinko, K. (2010.), *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika. Pisanje*. Školska knjiga, Zagreb.

GUIDED READING AND READING WITH PREDICTION IN PRACTICE

SUMMARY

Guided reading and reading with prediction are two didactic teaching strategies presented in *the three-part system of encouraging critical thinking*. The aim of this paper is to present these two strategies that have been successfully employed in the teaching of literature. The three-part system of encouraging critical thinking is one of the methodical system that abandons the traditional ways of teaching and encourage critical thinking of students. Name tripartite system suggests three phases of acquiring knowledge: the first phase of evocation, understanding the meaning of the second and the third reflection.

Keywords: guided reading, reading with prediction, three-part system to encourage critical thinking.

